

Escoles i ensenyament primari a la vall d'Arbúcies fins al 1977

JORDI PUJADAS

Museu Etnològic del Montseny, la Gabella

Resum

Presentem una aproximació de l'evolució de l'ensenyament primari a la vall d'Arbúcies des de la primera referència escrita sobre un mestre l'any 1592 fins a la inauguració de l'edifici actual. Hi podem veure el paral·lelisme entre la implementació de l'ensenyament i el desenvolupament social de la població i trobar-hi moments clau que coincideixen amb períodes històrics significatius. L'any 1865 es construí un edifici per a l'escola pública masculina seguint les primeres lleis que regulaven l'educació a l'Estat. El 1916, durant la Mancomunitat de Catalunya, s'edificà un centre que escolaritzà nens i nenes. El dinamisme pedagògic català de les quatre primeres dècades del segle xx queda reflectit a escala local en nombrosos documents i testimonis. Els anys de la República i la Guerra Civil culminaren en la construcció d'un edifici més gran el 1937. L'actual centre s'inaugurà l'any 1977.

Paraules clau

Arbúcies, escoles, educació, història de l'ensenyament, mestres, noucentisme, Mancomunitat

Resumen

Escuelas y enseñanza primaria en el valle de Arbúcies hasta 1977

Presentamos una aproximación de la evolución de la enseñanza primaria en el valle de Arbúcies desde la primera referencia escrita sobre un maestro en 1592 hasta la inauguración del edificio actual. Podemos observar el paralelismo entre la implementación de la enseñanza y el desarrollo social de la población y encontrar momentos clave que coinciden con períodos históricos significativos. El año 1865 se construyó un edificio para la escuela pública masculina siguiendo las primeras leyes que regulaban la educación en el Estado. En 1916, durante la Mancomunitat de Catalunya, se edificó un centro que escolarizaba niños y niñas. El dinamismo pedagógico catalán de las cuatro primeras décadas del siglo xx se refleja en el ámbito local en numerosos documentos y testimonios. Los años de la República y la Guerra Civil culminaron en la construcción de un edificio en 1937. El centro actual se inauguró en 1977.

Palabras clave

Arbúcies, escuelas, educación, historia de la enseñanza, maestros, novecentismo, Mancomunitat

Abstract

Schools and Primary Education in the Arbúcies Valley until 1977

We present an examination of the evolution of primary education in the Arbúcies valley from the first written reference about a teacher in 1592 until the opening of the current building. We trace how the implementation of education and the town's social development run in lockstep and also find key moments which coincide with significant historical periods. In 1865 a building for the boys' state school was built following the first laws that regulated education in Spain. In 1916 during the Mancomunitat de Catalunya, a school was built to educate boys and girls. The liveliness of Catalan teaching in the first four decades of the 20th century is reflected in the local context in numerous documents and sources. The years of the Republic and the Civil War culminated in the construction of a building in 1937. The current school was opened in 1977.

Keywords

Arbúcies, schools, education, history of teaching, teachers, Noucentisme, Mancomunitat

Inicis

La primera dada escrita que mostra la presència d'un mestre de nens a Arbúcies la trobem en l'arxiu parroquial i data de 1592, època en què s'aplicaven les directrius del concili de Trento (1563) que impulsaven la instrucció i l'educació amb la finalitat de difondre la doctrina cristiana i aturar el protestantisme. Durant més de dos segles, l'ensenyament s'adreçava només als nens i depenia de les instruccions marcades per l'Església. Fins a l'any 1825, hem documentat 33 mestres, la majoria capellans.

Entrat el segle XIX, l'Estat començà a regular l'ensenyament públic amb l'arribada d'una tímida influència de les revolucions socials europees. De la primera meitat del XIX destaquem el mestre Joan Bosch, de Sant Julià de Vilatorrada, que, a partir de 1826, va exercir durant més de tres dècades i que, a més, feia les funcions de secretari de l'Ajuntament. Els espais utilitzats per impartir classe fins aleshores eren parroquials o municipals.

La primera vegada que es documenta una mestra i una escola de nenes és l'any 1860, i nou anys després apareix el nom de la germana carmelita Josepa Berenguer Fugunell, titular de l'escola pública de nenes, que estava situada a l'edifici de l'hospital atès per la comunitat fundada per la mare Joaquina de Vedruna. Els administradors n'hi cedien els espais necessaris. En la mateixa institució també hi havia una escola privada de pàrvuls.

La primera gran llei que regulà l'ensenyament data de 1856, durant el Bienni Progressista, i va ser signada pel ministre Claudio Moyano. Fins aleshores, com a màxim, s'havien aprovat reglaments i instruccions. Amb la promulgació d'aquesta llei, l'Estat feia efectives les competències en matèria d'ensenyament, especialment l'obligatori, de sis a nou anys. A partir d'aquell any, l'aplicació de la llei es va notant progressivament a través del llibre d'actes de la Junta Local d'Ensenyament Primari i de les actes de l'Ajuntament. L'ensenyament públic esdevenia des d'aleshores l'eix vertebrador de l'educació i de la docència.

La construcció del primer edifici escolar de la vila va ser adjudicada a Carles Lambert de Roquer i s'acabà l'agost de 1865, en una finca del carrer de l'Estenedor. L'espai va ser cedit per M. Dolors Pascual, vídua de Roquer, i per a la construcció es van sol·licitar subvencions estatals, a més de fer-se una col·lecta per subscripció voluntària. L'inspector havia detectat que les antigues aules municipals on estaven escolaritzats els nens eren insuficients i no complien les directrius oficials, de manera que va instar l'Ajuntament que busqués els mitjans per construir un edifici amb més capacitat i millors qualitats. També hi col·laborà el mestre mateix: Vicens Roure i Armadà, titular de l'escola durant onze anys escolars 1856-1867, reconegut per la seva afabilitat i bonhomia, i també per la seva lluita en favor de l'escola pública en zones rurals i per la millora de les condicions laborals del professorat.

L'any 1869, amb 26 anys, va ocupar la plaça de mestre de nens Enric Pérez Soriano, natural de Girona, que va exercir a la vila fins a la seva mort el 1894. Els

iniciis de la seva tasca foren difícils, ja que ell mateix havia d'evitar l'absentisme recollint els nens del carrer. Disposava d'un ajudant, l'arbucienc Adjutori Bodoy Rosés, que s'ocupà dels pàrvuls des de 1869 fins a 1895.

Després de la mort de Pérez Soriano va esdevenir un període d'inestabilitat. L'únic mestre que va restar amb certa continuïtat a Arbúcies va ser Francisco Chavarría Domingo (1898-1907); els altres, prop d'una vintena fins a 1914, canviaren de destinació al cap de poc temps. Aconseguir una plaça en localitats més grans representava una consideració millor i una promoció i un sou que els atreïen més.

Pel que fa a l'escolarització de les nenes durant els anys del tombant de segle, el canvi principal va venir donat per la jubilació de la mare Berenguer l'any 1894 i el nomenament d'una mestra no vinculada a la institució carmelita: Rosa Masó Alemán (1896-1910). L'escola de les germanes carmelites continuà funcionant a partir d'aleshores com un centre totalment privat, mentre que, per la seva banda, l'Ajuntament llogà per a l'escola pública els dos primers pisos d'una casa de Concepció Blanch situada a la plaça de la Vila, al racó de les Olles.

A partir de l'any 1910 hi ha documentada una escola parroquial de nens, el Col·legi Sant Lluís, amb les primeres referències al mestre Emili Llorella i l'auxiliar Mn. Joan Camps, que, en morir, fou substituït per Mn. Anton Serres. Uns anys més tard, n'agafà les regnes Mn. Ramon Pagès.

Respecte a l'ensenyament d'adults, la primera dada és de 1898, amb motiu d'una visita d'inspecció a partir de la qual es recomanava una gratificació al mestre perquè fes classes durant l'època d'hivern, quan els treballs del camp i del bosc requereixen poca activitat.

Pel que fa a Joanet, el llibre d'actes de l'Ajuntament de l'any 1899 ja esmenta una subvenció per a l'encarregat de l'ensenyament públic de Joanet que atenia els nens i les nenes alhora, fet que estava permès en llogarrets petits. Malgrat la manca de continuïtat de dades, és lògic pensar que s'utilitzessin unes aules de la rectoria fins a mitjan segle xx.

En documents de les primeres dècades del segle xx, l'inspector Manuel Ibarz va deixar constància escrita en els seus informes de les queixes per l'elevat absentisme i que els programes no s'acabaven, tot i que reconeixia la bona voluntat dels mestres. En les diverses visites que realitzà, insistia a l'alcalde que havia de recordar als pares l'obligació de portar els fills a l'escola i de no interrompre les classes sense causa justificada.

La demografia local augmentava i la Junta Local d'Instrucció Pública volia posar remei a l'absentisme de l'alumnat i adequà les escoles del carrer Estenedor, fet que resultà insuficient. La Mancomunitat (1914-1923) impulsà la construcció de noves escoles i on no arribaren els recursos públics hi arribà l'empenta ciutadana, amb el Dr. Carulla al capdavant.

L'edifici escolar noucentista

A partir de la primera dècada del segle xx, amb la creació de la Mancomunitat de Catalunya, el país visqué un període de puixança econòmica, política i cultural que va suposar una gran empenta, sobretot en els àmbits d'infraestructures, cultura i ensenyament.

Influïda per aquests processos de canvi, Arbúcies passà d'unes formes de vida tradicionals a una industrialització creixent, va trencar el seu aïllament geogràfic amb la millora de les comunicacions i tingué un alt dinamisme social. Els mestres no en foren aliens, ans el contrari: en foren part fonamental.

L'any 1916 Arbúcies va tenir per primera vegada un centre que acollia les escoles públiques per a nens i nenes, en condicions òptimes, però en ales separades. Fins aleshores, les escoles eren en edificis diferents: espais parroquials, municipals, cedits o llogats.

Figura 1. Inauguració de l'edifici promogut pel Dr. Carulla

Autor: Brangulí. Fons Jordi Pujadas.

Les escoles inaugurades el 24 de setembre de 1916 foren promogudes pel Dr. Valentí Carulla i Margenat des de la seva posició de rector de la Universitat de Barcelona (1913-1923) i van estar en funcionament fins a l'any 1939; a partir de llavors l'edifici va patir la manca d'un manteniment adequat fins que fou enderrocat el 1959 per ampliar el camp de futbol.

Els cursos d'activitat escolar en aquest edifici coincidiren amb una època daurada de renovació pedagògica, caracteritzada, d'una banda per la difusió de les idees del moviment de l'escola nova i, de l'altra, per un interès creixent dels res-

ponsables polítics per l'educació i per un impuls del reconeixement públic de la tasca educativa, tant en les condicions de treball com en la consideració social.

L'acció del Dr. Carulla es va notar no tan sols en l'aspecte d'equipaments, sinó també en l'esperit que va transmetre als seus contemporanis. Per cobrir les despeses, l'Ajuntament havia aprovat les bases per a l'emissió d'un préstec pel sistema d'obligacions per subscripció, per un valor de 44.500 pessetes, repartit en 178 títols a 250 pessetes cada un que s'havien d'amortitzar en deu anys. Aquest era un dels sistemes que el Dr. Carulla impulsava per finançar la construcció d'escoles públiques. En més d'una ocasió havia manifestat que els rics estaven obligats a contribuir a l'edificació d'escoles noves, ja que creia que la pacificació social naixia d'una escola per a tothom, per a rics i per a pobres.

L'escola es va inaugurar coincidint amb la celebració de l'aplec de la Capella. Va ser un esdeveniment molt important que va concentrar la població d'Arbúcies i molts visitants al pati de les escoles. L'acte fou considerat de tal rellevància que l'endemà el diari *ABC* va publicar-ne una foto destacada i *La Vanguardia* va dedicar dues columnes senceres a la notícia. El periodista explicà que hi havien assistit personalitats de Barcelona i de Girona: el Dr. Carulla; el bisbe de Girona; l'inspector d'ensenyament primari de Girona, Sr. Ibarz; l'aleshores director de l'Escola Normal de Mestres, Sr. Cassià Costal; l'arquitecte dels serveis de la Mancomunitat, Sr. Lluís Planas, redactor del projecte. També feu esment dels mestres —la Sra. Carme Creus, el Sr. Pau Bosom i el Sr. Miquel Santaló— i del consistori en ple: Srs. Claudi Pons, Francesc Homs, Joaquim Canals, Josep Pol, Manuel Garriga, Martí Pla, Manuel Juny, Juan Ferré, Josep Serra i el secretari Josep Graells.

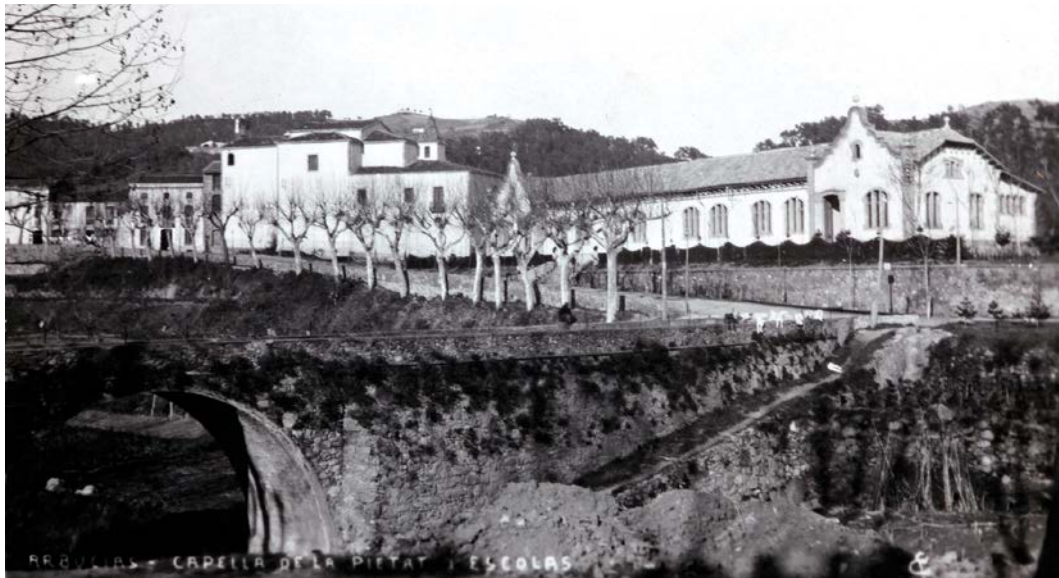
La festa va consistir en un acte religiós i, posteriorment, en una comitiva amb coral i banda de música, un acte de benedicció de les escoles i un acte cívic al pati amb parlaments de diverses personalitats. Finalment, hi va haver un dinar a Can Torres.

El mestre més destacat d'aquesta època fou Pau Bosom i Vidal, que tenia el títol de mestre superior. La presa de possessió de la seva plaça el 1914 va suposar l'inici d'un període d'estabilitat, en vist la incertesa dels continuats canvis dels anys anteriors, i també va resultar un motor de la renovació pedagògica juntament amb els seus companys Antoni Canals Socias i Remigio Garcia González. Durant un temps, compartí docència amb Miquel Santaló Parvorell que, tot i que va deixar aviat la seva plaça d'Arbúcies, continuà tenint-hi contacte professional. Girona era un focus de renovació amb l'organització de converses pedagògiques, conferències i la publicació de la revista *El Magisterio Gerundense*. Santaló hi col·laborà activament: publicà nombrosos articles i manuals de geografia, esdevingué professor de la Normal de Girona i, posteriorment, en temps de la República, fou director de l'Escola de Mestres de la Generalitat. A més, tingué una intensa activitat política: fou elegit primer alcalde republicà de Girona i, successivament, fou diputat a Corts, portaveu de la minoria d'Esquerra Republicana, ministre i conseller de la Generalitat. Pau Bosom i Remigio Garcia continuaren la dinàmica reno-

vadora. Ara bé, mentre que Bosom promocionà (1933) després d'haver participat en un concurs a les escoles del Patronat de Barcelona i va ser destinat a l'Escola annexa de la Normal, de la qual Santaló n'era el director, Garcia actuà en l'àmbit sindical i, posteriorment, en el polític, amb la fundació del Casal Republicà d'Arbúcies i com a regidor a l'Ajuntament.

L'escola de nenes també comptà amb bones mestres, molt apreciades, que deixaren empremta en la població femenina. Carme Creus Pla (1912-1917) va viure el trasllat a les escoles noucentistes. Va ser substituïda per Enriqueta Anjaumà Boldú, qui, a causa de la nombrosa matrícula —tot i no ser escola graduada—, necessitava una ajudanta, que anava al seu càrrec. Bona dona i molt bona mestra, feia classes amb metodologia activa. Hi destaquen dues alumnes seves a les quals va orientar cap a la docència: Montserrat Martí i la que va ser puntal a l'escola arbucienca a meitat de segle, M. Carme Masferrer.

Figura 2. Vista del passeig Dr. Carulla, amb les escoles noucentistes i, al fons, la Capella

Autor: Santiago Carreras.

L'any 1929 s'hi va incorporar M. Dolors Pons Esteve. Aleshores, a requeriment de la inspecció, el Ple municipal creà una plaça d'ajudanta i nomenà com a auxiliar M. Àngels Fàbrega, que, més tard, fou substituïda per Lola Martí.

M. Dolors va ser una mestra renovadora. Va impulsar l'ensenyament de les nenes organitzant la classe en tres seccions, impartint els mateixos continguts que els nens i, a més, les labors. Practicava una pedagogia activa, feia raonar les seves alumnes i les motivava amb ganes de classificar, colleccionar i experimentar.

L'Escola de Joanet, de lloguer a la rectoria, es consolidà i disposà d'una mestra de manera continuada. La població d'altres veïnats i disseminats rurals era nombrosa i els desplaçaments, dificultosos. Aleshores, alguns mestres sense plaça, i sovint sense títol, feien classes a canvi de pagament en espècies i, amb sort, d'una

gratificació de l'Ajuntament. Eren els anomenats *mestres de sequer*. N'hi ha constància a Cerdans, al veïnat de França, a les masoveries del veral de cal Sastre i al Regàs. Convocaven els alumnes en una casa de pagès on s'atansaven quan les feines del camp no els reclamaven.

Durant la segona meitat dels anys vint, malgrat el Directori militar (1923-1931), Arbúcies era una població extraordinàriament dinàmica. Hi florien les associacions, la vila era freqüentada per estiuejants de la burgesia barcelonina i s'havia començat a publicar la revista *Baix Montseny*, en català, que reflectia la vida social i cultural de la vila. Això indica que els mestres ja havien après les normes del català i que, al marge de l'ensenyament reglat, ja les havien ensenyat.

Les escoles de la República

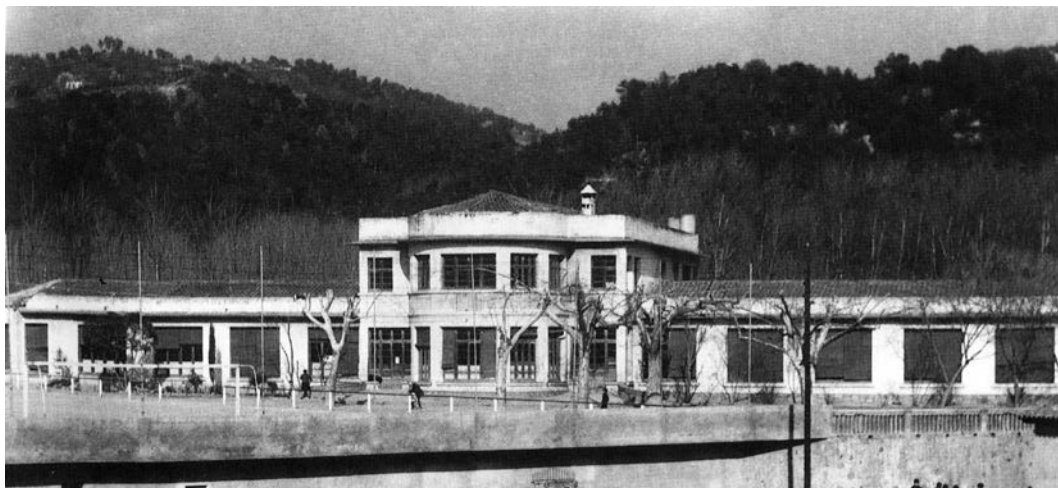
L'adveniment del nou règim va significar la institucionalització de l'empenta i els desitjos que s'havien anat gestant els anys anteriors. Pau Bosom, director de l'escola pública graduada, s'encarregà de fer el parlament de cloenda de la manifestació en favor de la proclamació de la República. Josep Pol i Pujatò, que havia estat regidor d'ensenyament en temps de la Mancomunitat, assumí l'alcaldia l'any 1931 i continuà demostrant molt de compromís envers l'educació i la cultura.

El primer decret del govern de la República, datat del 29 d'abril de 1931, va regular el bilingüisme a les escoles catalanes. El decret reconeixia l'ensenyament del català com a llengua materna, a més del castellà. Tot seguit, la Generalitat decretà l'ensenyament del català a les escoles. Els mestres arbucienecs no van trigar a introduir-lo a les seves classes. Es van posar d'acord per adquirir lots de llibres en català —diversos exemplars de *Terra i ànima*, *Ingenuïtats* i *Petites llavors*— que compartien nens i nenes de manera socialitzada.

Una altra llei establia l'ensenyament mixt, però no queda clar que s'apliqués dins les aules al cent per cent, sinó que la implementació en fou parcial i més aviat trigà un temps. En canvi, la norma de suprimir símbols monàrquics i religiosos de les parets de l'escola es va complir immediatament, cosa que motivà una campanya de descrèdit de l'escola per part d'alguns sectors conservadors.

Els principis de l'escola activa es generalitzaren: aprenentatge de poesies de memòria escenificades, teatre, geometria manipulativa, observació de la natura, excursions fora d'Arbúcies, etc.; a més de la cal·ligrafia amb ploma i tinta, biblioteca escolar, i dibuix a llapis i, quan hi havia prou diners, amb colors. Els nens assistien també a sessions de cinema que els oferia el Casal republicà de manera gratuïta.

El dia 16 de juliol de 1933 el Ple de l'Ajuntament acordà per unanimitat fer un nou estudi sobre les necessitats escolars i les possibilitats econòmiques de la hisenda local. Simultàniament, es va fer la sol·licitud per a dues construccions: un grup escolar a la vila, l'edifici noucentista havia esdevingut insuficient a causa del nombre creixent d'alumnes, i una escola unitària mixta, a Joanet.

Figura 3. Edifici construït en temps de la Segona República

Autor desconegut. Arxiu MHA.

El mes de setembre de 1937, el nou edifici escolar, que inicialment portà el nom de Francesc Macià, s'havia acabat. El primer projecte que signà l'arquitecte Joan Masferrer va patir dues modificacions per abaratir-lo: la que va fer l'arquitecte municipal Isidre Bosch i la del que, finalment, es va executar. Era en plena guerra i es vivien temps de precarietat.

Durant la República s'hi havien incorporat dos mestres nous, Agustí Estañol Arderiu i Josep Bosch i Rohí, que, juntament amb Remigio Garcia, portaven l'escola graduada de nens. Més tard, durant la guerra, van haver-hi nombrosos canvis. Les escoles privades van desaparèixer, però un dels seus mestres, Emili Llorella, va passar a impartir classe a les escoles públiques, fent prevaler les valoracions personals per sobre de les polítiques.

La guerra va provocar molts desplaçats. Els nens refugiats de Madrid i el País Basc s'instal·laren a l'edifici d'El Roquer i a l'edifici de les carmelites. Per tant, es va crear una nova escola: la Colònia del Roquer, que funcionà amb els mestres que custodiaven els nens en règim d'internat i que, ocasionalment, realitzaren algunes excursions conjuntes i projeccions de cinema amb els del poble.

Els temps convulsos no van permetre que les directrius del Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU) donessin els fruits desitjats.

La postguerra

Amb l'arribada de les tropes franquistes el febrer de 1939, començà un altre període per a la societat i per a les escoles. La guerra havia fet estralls i començaven anys de penúria i, en molts casos, de fortes represàlies. Les autoritats franquistes dugueren a terme una gran depuració: Josep Bosch, Remigio Garcia i Agustí Estañol foren expulsats del magisteri; Montserrat Martí i M. Dolors Pons foren

inhabilitades per exercir càrrecs; Carlota Orti, que havia estat mestra de Joanet durant deu anys, fou condemnada; i Pau Bosom va haver d'exiliar-se. Els van substituir mestres obligats a fer un trasllat forçós, que era una altra manera de sancionar els mestres sospitosos de desafecció al règim. Provisionalment, mentre no arribaven els nous mestres, l'Ajuntament posà al capdavant de l'escola de nenes M. Àngels Fàbrega i a la de nens Emili Llorella. Aquest darrer fou un cas singular, ja que el Sr. *Emiliu*, malgrat els canvis polítics, va estar actiu de manera continuada durant més de quaranta anys. Durant la postguerra, entrà en la nòmina estatal i exercí com a interí. Va morir l'any 1952.

Després del final de la guerra, les escoles noucentistes deixaren d'utilitzar-se per escolaritzar alumnat i serviren com a magatzem municipal, per a activitats del responsable de consergeria de l'altre edifici escolar. L'edifici s'anà malmetent amb el pas dels anys fins que amenaçà ruïna i fou enderrocat l'any 1959.

L'escola privada de les Germanes Carmelites es va reorganitzar. Les monges van haver d'escollir entre les tasques hospitalàries o les escolars; finalment, la congregació es dedicà plenament a l'ensenyament femení i de pàrvuls. El centre gaudia de plena autonomia respecte a l'ensenyament públic.

Anys de dictadura

A més d'Emili Llorella, el mestre més recordat va ser Martí Freixas Pou, que impartí docència a Arbúcies durant vint-i-tres anys, a partir de 1946, i exercí de director de l'escola de nens. A la de nenes, destacà durant trenta anys M. Carme Masferrer Rovira, filla d'Arbúcies, casada amb el músic Francesc Riumalló i mare de la també mestra Maria Riumalló. Inicià la docència a la seva vila l'any 1948, dos anys després del trasllat de M. Dolors Pons, a la qual la unia una bona amistat i amb qui havia compartit converses de caire pedagògic. Va començar la docència a Arbúcies amb cinc alumnes, però amb el temps va guanyar prestigi i va recuperar progressivament la matrícula: al cap d'uns anys, superava la seixantena d'alumnes. Els seus esforços van ser reconeguts l'any 1967 quan es dotà l'escola d'una altra mestra.

L'activitat escolar fins entrada la dècada dels setanta reflectia estancament i immobilitisme. El control ideològic fou molt gran, principalment a través de les visites d'inspecció i del SEM (Servicio Español del Magisterio), sindicat vertical que obeïa les consignes del règim. Durant aquest període, l'escola pública de nens continuà graduada en tres nivells: de 6 a 8 anys, de 8 a 10 i de 10 a 12. L'escola de nenes no estava graduada, però la mestra, internament, organitzava tres seccions dintre de la mateixa aula. La mestra auxiliar acostumava a atendre els pàrvuls. Els horaris eren en sessions de 9 a 12 h i de 3 a 5 h, més les hores de permanències, que no formaven part de l'horari oficial i que no eren obligatòries i s'havien de pagar. A cada sessió es feia una matèria i els matins de dissabtes es feia religió i FEN (*formación del espíritu nacional*) o falange. Els primers divendres de mes havien d'anar

a l'església i els diumenges, a missa amb els mestres. Van sovintejar els conflictes i les denúncies entre mestres. La inspecció volia imposar la seva autoritat, però lluny de solucionar problemes, portava l'escola al descrèdit davant la població. Sovint la causa eren les disputes per temes de les permanències a l'escola i per les classes particulars fora de l'escola.

Poc temps després de la mort de Llorella, va començar a funcionar una escola privada de nens: el Col·legi Pagespetit, a Can Gil, una escola unitària regida per Maria Assumpció Pagespetit, que tenia com a ajudanta la seva germana Teresa. Durant els anys 1974 i 1975, seguint les pautes de la Llei d'educació de 1970, que establia la coeducació i noves condicions d'escolarització, es fusionà amb l'Escola Vedruna.

Al veïnat de Lliors es consolidà una escola que l'any 1961 va estrenar un edifici construït en uns terrenys cedits per la família Regàs. L'escola de Joanet va continuar funcionant en un local parroquial fins al 1966, quan es va inaugurar un local propi. En els disseminats continuaven mestres de sequer al sector de la Nespla, els Roters, can Puig i als verals de cal Sastre i cal Monjo.

La Llei general d'educació de 1970, que va implantar l'EGB (educació general bàsica), propicià que l'Ajuntament demanés la construcció d'una nova escola seguint els nous criteris. Les escoles republicanes foren enderrocades l'any 1972.

Figura 4. L'actual escola Dr. Carulla, en construcció l'any 1976

Autor: Martí Plana.

El nou Col·legi Públic Doctor Carulla es va inaugurar el curs 1976-1977. Durant els quatre anys anteriors, els alumnes de la segona etapa d'EGB havien estat escolaritzats a les dependències de l'antiga escola Sant Lluís i els de la primera etapa d'EGB i pàrvuls, al nou edifici que allotjava el Col·legi Lliure Adoptat (CLA), precedent de l'actual Institut Montsoriu. Amb el nou edifici es va concentrar l'en-

senyament públic del municipi i es van tancar les escoles rurals. La dinàmica demogràfica constata el trasllat del gruix de la població a la zona urbana. L'obligatorietat de l'ensenyament primari s'havia allargat fins als 14 anys i també la gratuïtat, de manera que la poca mainada que vivia a les masies o a Joanet, tenien dret a transport i dinar.

També amb l'arribada de l'EGB l'ensenyament esdevingué mixt i l'escola s'organitzà en pàrvuls i dues etapes: cinc cursos la primera (de 6 a 11 anys) i tres la segona (de 12 a 14 anys). El nou edifici del Col·legi Públic Doctor Carulla era gran, amb passadissos i aules espaioses, modern, ben dotat de material, amb laboratori, biblioteca, gimnàs, despatxos, cuina i menjador. A partir d'aquí, l'escola experimentà creixement d'alumnat i professorat, però això ja queda fora de l'àmbit d'estudi temporal d'aquest treball.

Conclusió

Així doncs, hem vist com es va implantant l'ensenyament reglat al municipi d'Arbúcies, especialment des de l'àmbit públic, i com esdevé, gradualment, l'eix vertebrador de l'educació de la població. Aquesta implementació es fa per la influència dels inspectors sobre la Junta Local d'Ensenyament i el seu zel en l'aplicació de les noves lleis, per la sensibilitat d'alguns alcaldes i regidors i per l'empenta d'alguns mestres. Un moment singular és el període en què el Dr. Carulla va ser rector de la Universitat de Barcelona, ja que va donar un gran impuls a la construcció d'escoles, va preocupar-se per les seves dotacions materials, entre les quals la d'Arbúcies, i va fer augmentar el prestigi dels mestres.

L'escolarització dels alumnes arbucienca va haver de superar dificultats geogràfiques i dificultats socials. El relleu muntanyós, els treballs al camp o al bosc, les necessitats d'organització familiar, les inclemències del temps, la pobresa, la manca de formació etc., durant molts anys, van ser motiu o pretext d'absentisme o per desescolaritzar la mainada tan bon punt podien ser unes mans útils per a les tasques de primera necessitat. En aquest context, les nenes en sortien més perjudicades que els nens.

L'època de més impuls i millora de les condicions de l'escola pública a Arbúcies coincidí amb la del funcionament de l'edifici noucentista. No solament pel fet de disposar d'una instal·lació estèticament bella i funcional, situada en un espai assolellat i amb un ampli espai d'esbarjo, sinó que també va haver-hi millores en l'equipament i la graduació de l'escola de nens. I un fet important: els nomenaments de mestres van ser més estables en millorar les condicions de treball i la consideració social, i això, a més, els va facilitar la integració a la població. Amb tot, l'equiparació de condicions entre les mestres i els mestres va trigar a donar-se.

Per la seva banda, els docents destinats a Arbúcies venien més preparats i, sobretot, amb esperit de renovació en la línia de l'escola activa. Participaven del mo-

viment pedagògic que s'havia generat a la demarcació de Girona, que organitzava converses pedagògiques i activitats formatives, escoles d'estiu, publicava un *Butlletí de Mestres*, impulsava l'escola catalana, etc. Molts dels principis pedagògics que es difonien sense suport legal, la Segona República va intentar generalitzar-los.

Malgrat les millores, durant molts anys hi ha una gran mancança: la desigualtat de condicions d'escolarització de les nenes. Ni l'Estat ni el municipi no veuen prioritària la graduació de l'escola femenina. Les mestres havien de suplir les mancances amb esforç, imaginació i cobrant un sou més baix: per exemple, van crear seccions internament per compensar la manca de graduació, i fins que l'Ajuntament no va posar una ajudanta a la mestra, aquesta l'havia de pagar pel seu compte. Només amb la República, que estableix la coeducació, s'hi comença a posar remei.

Ara bé, les millores pedagògiques, entre les quals l'escola activa, catalana, laica i coeducativa, es van veure estroncades per la guerra i pel franquisme subsegüent, que va excloure o depurar el professorat que considerava contrari o desafecte a aquell règim. La societat tardà molts anys a veure que la preparació dels docents i les condicions de les escoles tornaven a millorar.

L'ensenyament arbucienc i les seves escoles han evolucionat amb la societat i han estat tant un instrument per introduir canvis com un element de preservació de les tradicions; en molts aspectes, igual com en altres indrets del país, però també amb les pròpies singularitats. Arbúcies i tota la vall s'ha anat obrint paral·lelament amb la millora dels mitjans de comunicació, amb el desenvolupament de les formes de vida i amb el coneixement transmès de les escoles.

Bibliografia

- PUJADAS RIBALTA, J. (1996): *L'ensenyament en la societat arbucienca (1592-1775)*. Arbúcies: Llibres el Segle. (Col·lecció Montsolíu, 1.)
- PUJADAS RIBALTA, J. (1995): «Dr. Valentí Carulla». *Perxada* (2a època), núm. 3; p. 35.
- PUJADAS RIBALTA, J. (1999): «Apunts del mestres rurals a la Vall d'Arbúcies». *Perxada* (2a època), núm. 15; p. 39.
- PUJADAS RIBALTA, J. (1999): «Maria Dolors Pons i Esteve, perfil humà i professional d'una mestra». *Perxada* (2a època), núm. 16; p. 41.
- PUJADAS RIBALTA, J. (2002): «Pau Bosom i Vidal un mestre compromès amb al seu temps». *Perxada* (2a època), núm. 29; p. 38.
- PUJADAS RIBALTA, J. (2003): «25 anys del Col·legi públic Dr. Carulla». *Perxada* (2a època), núm. 31; p. 24-29.
- PUJADAS RIBALTA, J. (2016): «L'ensenyament, del parvulari a l'institut». A: *L'abans d'Arbúcies. Recull gràfic 1870-1979*. El Papiol: Editorial Efadós.
- REYERO I PLA, R. (1995): *Col·legi Vedruna. Arbúcies 1845-1995*. Arbúcies: Germanes Carmelites-Vedruna.